

Ks. Józef Błażej Łach, *Księgi 1-2 Królów. Wstęp historyczno-krytyczny – Przekład z oryginału – Komentarz – Ekskursy. Z serii: PŚST t. IV, cz. 2, red. R. Rubinkiewicz SDB, Pallottinum-Poznań 2007, s. 672.*

W znanej serii biblijnej „Pismo św. Starego Testamentu” (dalej: PŚST) kontynuowanej przez wydawnictwo Pallottinum i Katolicki Uniwersytet Lubelski pod redakcją ks. prof. dr hab. R. Rubinkiewicza SDB ukazał się kolejny tom, pierwszy z 7 jeszcze nie wydanych woluminów komentarzy do Ksiąg ST (Joz: t. III, cz. 1; Sdz i Rt: t. III cz. 2; Prz: t. VII, cz. 1, Pnp: t. VIII, cz. 4, Ez: t. XI, cz. 1, Dn: t. XI, cz. 2), poświęcony Księgom 1-2 Królów jako tom. IV, cz. 2, które to Księgi zalicza się do „złotego okresu literatury hebrajskiej Starego Testamentu”. Ten tom opracował ks. Profesor dr hab. Józef Błażej Łach, wykładający antropologię kulturową, pedagogiczną i kulturoznawstwo na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym UR w Rzeszowie oraz biblistkę w WSD w Tuchowie.

Jak zaznaczył w „Przedmowie” (s. 7-8). Autor w/w dzieła praca nad tym komentarzem liczącym 672 strony trwała długo, bo z większymi przerwami ok. 20 lat. Najpierw była ona związana z zainteresowaniami i badaniami biblijnymi, zmierzającymi do opracowania pracy habilitacyjnej nt. *Bóg-Zbawca w biblijnych opowiadaniach o Elizeuszu*, (Szczecin–Warszawa 1987, ss. 241). Następnie Autor swą pracę nad komentarzem do 1-2 Krl zintensyfikował, zwłaszcza od r. 1996, kiedy to otrzymał od ks. prof. dr hab. L. Stachowiaka ówczesnego redaktora tej serii, propozycję opracowania „brakującego jeszcze Komentarza do 1-2 Królów” (tamże, s. 7).

W wyniku wieloletnich studiów powstały w międzyczasie artykuły ks. Józefa Łacha, informujące polskiego czytelnika o nowych trendach w badaniach związanych ze współczesną problematyką 1-2 Królów. Np.: *Jak ujmować w nowy sposób teologię w 1-2 Krl?*, RBL 49 (1996) nr 4, s. 249-255; *Z problematyki literackiej 1-2 Krl* CT (2002) z. 1, s. 45-56; czy:

Jak powstały Księgi od Jozuego do 2 Królewskiej? w: *Stary Testament o swoich największych postaciach*, Rzeszów 2002, s. 34-40, czy też, *Prorocy w ST i ich rola w wychowywaniu Izraela w świetle biblijnych opisów powołań*, RS 12 (2005), s. 17-39 i inne: zob. w zestawieniu bibliograficznym, tamże s. 9-28)

Jak pisze ks. Profesor Józef Łach w „Przedmowie” swego dzieła (tamże, s. 7-8) „w dotychczasowych badaniach literacko-teologicznych także w Polsce, łączono powstanie 1-2 Krl od czasów M. Notha (*Überlieferungsgeschichtliche Studien*, Halle 1943; Tübingen 1957 (=1967) tylko z jednym głównym redaktorem deuteronomistycznym” (por. J. Łach, *Dzieło deuteronomistyczne. Księgi Królewskie*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red. S. Łach, Poznań-Warszawa 1973, s. 251-253.303-313; a także: J. Pytel, *Księgi w opracowaniu deuteronomistycznym. Księgi Królów*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, s. 170-171.195-205 i inni: zob. w zestawieniu bibliograficznym).

Ks. Profesor Józef Błażej Łach w swym nowatorskim dziele, podobnie, jak w w/w artykułach, jako pierwszy w Polsce opowiada się, nie tak jak dotychczas, za jednym redaktorem deuteronomistycznym, ale za trzema głównymi redaktorami, a mianowicie Deuteronomistą Historykiem (DtrH), Deuteronomistą Prorokiem (DtrP) i Deuteronomistą Prawnikiem (DtrN).

Pierwsza redakcja 1-2 Królów (DtrH), wg Autora w/w Komentarza mogłaby nastąpić już krótko przed r. 587 przed Chr., druga (DtrP), która posiadałaby dwie fazy rozpoczęłaby się ok. 550 r. (DtrP 1+2), a trzecia (DtrN), która trwałaby najdłużej, została zainicjowana ok. 530 r. (zob. E. Würthwein, *Die Bücher der Könige. I. Könige*, ATD 11/1, Göttingen 1977; tenże, *Die Bücher der Könige. I. Kön 17-2. Kön 25*, ATD 11/2, Göttingen 1984,

a także G. Hentschel, *I. Könige 2. Könige*, Leipzig 1985; por. J.B. Łach, *Epoka monarchii. Światła i cienie (1 Sm – 2 Krl)* w: *Stary Testament...*, s. 95-131 zwł. 107, a zwłaszcza recenzowane dzieło).

Jak wynika z podtytułu recenzowanego dzieła, te współczesne zagadnienia występujące w 1-2 Krl po w/w „Przedmowie” (s. 7-8), obszernej bibliografii (s. 9-28) i „Wykazie skrótów” wraz z transkrypcją alfabetu hebrajskiego (s. 29-45) zostały zgrupowane przez autora w trzy części (1-3), a mianowicie we „Wstęp historyczno-krytyczny” (zob. 1 poniżej; s. 46-131), następnie w części drugiej (zob. 2; poniżej) wg schematu przyjętego w całej serii PŚST przedstawiono przekład tekstu 1-2 Krl z oryginału i tzw. krytykę tekstu wraz różnicami w starożytnych tłumaczeniach. Po tych dwóch w/w tekstach (zob. 1-2) w dwóch kolumnach ukazano kwestie literacko-egzegetyczne-teologiczne

nazwane w pod-tytułach dzieła „Komentarzem” (zob. 3, s. 135-586).

W trzeciej części (zob. 3) dzieła przedstawiono osiem (VIII) wiodących zagadnień literacko-teologicznych w 1-2 Krl w formie „Ekskursów” (s. 587-658).

1. W w/w „Wstępie historyczno-krytycznym” ukazał Autor tego dzieła kluczowe zagadnienia dotyczące nazewnictwa 1-2 Krl i ich podziału (s. 47-49), stanu tekstów źródłowych poczynawszy od hebrajskiego aż do starożytnych przekładów tych Ksiąg (s. 49-51). Przedstawiono też treść tych Ksiąg, które obejmują „długi okres dziejów dawnego Izraela (ponad 400 lat), ponieważ rozpoczynają się narracją o ostatnich dniach życia króla Dawida (ok. 1010-970 r. zob. 1 Krl 1-2), a kończą się opowiadaniem o ułaskawieniu Jojakina, króla Judy (560 r. zob. 2 Krl 25,27-30). Środek 1-2 Krl poświęcają autorzy biblijni głównie rządowi następcy Dawida, Salomonowi (970-931 r.* zob. 1 Krl 3-11), a następnie po schizmie królestwa Salomona królom Judy i Izraela aż do upadku królestwa Północnego (Izraela) (931 r. – 722/21 r. 1 Krl 12 – 2 Krl 17), a w końcu dziejom jeszcze zachowującym swą suwerenność królestwu Południowemu i królom Judy (do 586 r. 2 Krl 18-25 s. 51-54).

W IV punkcie „Wstępu” autor tego dzieła w świetle danych pozabiblijnych przedstawia 1-2 Krl, uwzględniając te dane pozabiblijne z licznych wykopalisk i dokumentów ościennych narodów Izraela i Judy z tych czasów, takich jak Egipt, Fenicja, Aram, Moab, Asyria i Babilon (s. 54-70).

W następnych punktach (V-VIII) autor dzieła ukazał 1-2 Krl w świetle współczesnych badań literackich i teologicznych, w których jako pierwszy w Polsce opowiada się i szeroko argumentuje, iż ta część opus deuteronomicum jest dziełem trzech głównych redaktorów dtr, którzy nadali swemu dziełu „potrójne oblicze, a mianowicie historyczno-profetyczno-nomistyczne (DtrH-P-N). Te rozdziały stanowią istotne novum w opracowaniach literacko-teologicznych tych Ksiąg nie tylko w Polsce, ale i na świecie (s. 70-125).

W rozdziałach IX i X autor zajmuje się także miejscem i czasem poszczególnych redakcji (s. 126-129) oraz zastosowaniem tych Ksiąg w ST i NT i w liturgii Słowa Mszy św. po Soborze watykańskim II (s. 129-131).

2. W drugiej części dzieła dokonano nowego przekładu podając w aparacie krytycznym różne wersje w tekstach źródłowych oraz różnice między tekstem hebrajskim a innymi starożytnymi przekładami. W komentarzu naukowym podano najpierw zagadnienia literackie poszczególnych perykop, a następnie wyjaśniono 816 wierszy 1 Krl i 718 wierszy 2 Krl czyli 1534 wiersze 1-2 Krl, które zostały ujęte w przekładzie w 47 rozdziałów, w tym 22 w 1 Krl i 25 w 2 Krl.

Kwestie literackie i egzegezę czyli tzw. dwukolumnowy „Komentarz” ujęto zgodnie z treścią 1-2 Krl także w trzy części, a mianowicie w część A,

którą zatytułowano jako „Czasy króla Salomona” (1 Krl 1,1-11,43; s. 135-264), w część B, która znów nosi tytuł: „Dzieje podzielonego królestwa: Izrael i Juda” (1 Krl 12,1-16,34; s. 265-314) i w część C, którą w końcu określono jako „Dalsze dzieje podzielonych królestw od czasów Eliasza aż do uwolnienia Jojakina” (1 Krl 17,1-2 Krl 25,30; s. 315-586).

3. W Ekskursach (I-VIII, s. 587-658) ujęto najważniejsze zagadnienia 1-2 Krl w monograficzne studia:

- o melek i nagid (królu /księciu, namaszczonego.../ w 1-2 Krl w świetle innych tekstów biblijnych i pozabiblijnych (I, s. 587-597).
- o g/e/bira/h/ i malka/h/ („Wielkiej Pani/Królowej) w 1-2 Krl w świetle biblijnych i pozabiblijnych dziejów monarchii starożytnego Bliskiego Wschodu (II, s. 597-602).
- o wypowiedzi (mesjańskiej) o Nir (= zarzewiu /dynastii/) Dawida w 1-2 Krl (III, s. 602-610).
- o kerymatycznie teologicznych przesłaniach czterech modlitw w 1-2 Krl (1 Krl 3,6-15; 8,22-53; 18,36-39.40; 2 Krl 19,15-19; por. Iz 38,3.9-20) (IV, s. 610-629).
- o „wniebowzięciu” Eliasza w świetle terminologii i biblijnych opisów zjawiska śmierci w ST (V, s. 629-634)
- o początku drogi Elizeusza jako sługi Eliasza (1 Krl 19,15-21) i jego następcy w misji proroka (2 Krl 2,1-25) w świetle innych opisów powołań w ST (VI, s. 634-641)
- o zbawczym sensie imienia Elizeusz i nadawanych tytułów temu wielkiemu prorokowi-mówcy w 1-2 Krl (VIII, s. 641-650)
- o Bogu – Zbawcy objawiającego się w cudownych znakach wielkich proroków – mówców Eliasza i Elizeusza w 1-2 Krl na tle biblijnej koncepcji cudu w ST (VIII, s. 651-658).

To nie tylko w Polsce nowatorskie a zarazem monumentalne dzieło naukowe ks. Profesora zostało napisane przystępnym językiem. Stąd może stanowić źródło najnowszej wiedzy biblijnej o 1-2 Królów nie tylko dla specjalistów, ale również dla tych, którzy chcą więcej wiedzieć na temat teomonarchii dawnego Izraela od czasów króla Salomona aż do uwolnienia Jehojakina, króla Judy.

Całość dzieła, zgodnie z przesłaniem teologiczno-pedagogicznym 1-2 Krl, dedykuje ks. Profesor w związku z rocznicą drugiego milenium chrześcijaństwa Jezusowi Chrystusowi-Królowi królów i wszystkim współpracującym w Jego królestwie w dziele ewangelizacji i wychowania nowych pokoleń w trzecim tysiącleciu.

ks. Piotr Mierzwa